

Міністерство освіти і науки в Україні
Національний університет водного господарства та природокористування
Навчально-науковий інститут будівництва та архітектури
Кафедра охорони праці та безпеки життєдіяльності

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор з науково-педагогічної,
методичної та виховної роботи

О.А. Лагоднюк

“ ” 2019 р.

03-10-55

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Program of the Discipline

Психологія праці та її безпеки

LABOR PSYCHOLOGY AND ITS SECURITY

Національний університет
водного господарства
та природокористування

спеціальність
specialty

263 «Цивільна безпека»
263 «Civil security»

спеціалізація
specialization

«Охорона праці»
«Labour protection»

Рівне—2019

Робоча програма «Психологія праці та її безпеки» для студентів, які навчаються за спеціальністю 263 «Цивільна безпека». Рівне: НУВГП, 2019. 13 с.

Розробник: Туровська Г.І., доцент, к.т.н., доцент кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри охорони праці та безпеки життєдіяльності

Протокол від «____» _____ 2018 року № ____

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Завідувач кафедри _____ В.Л. Филипчук

Схвалено науково-методичною комісією за спеціальністю «Цивільна безпека»

Протокол від «____» _____ 2019 року № ____

Голова науково-методичної комісії _____ В.Л. Филипчук

Національний університет
водного господарства
та природокористування

ВСТУП

Робоча програма обов'язкової навчальної дисципліни «Психологія праці та її безпеки» розроблена на підставі стандарту вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 263 «Цивільна безпека».

Предмет навчальної дисципліни вивчає особливості психіки людини в умовах виробництва, закономірності її формування та функціонування, а також вплив властивостей особистості на безпеку її діяльності.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліни «Безпека життєдіяльності», «Виробнича санітарія та фізіологія праці», «Розслідування нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань» – складові частини циклу професійної підготовки для студентів за спеціальністю 263 «Цивільна безпека».

У результаті вивчення дисципліни «Психологія праці та її безпеки» майбутні фахівці повинні мати такі головні професійні компетенції, що охоплюють:

- вміння забезпечити своєчасну профілактичну роботу в системі «людина–машина»;
- знання методики з підтримки психологічного настрою працюючих на безпеку;
- здатність забезпечити роботу кабінету з охорони праці;
- проведення навчання з аналізу психофізичних чинників умов праці;
- вміння організовувати проведення занять, інструктажів щодо шкоди різних негативних соціальних чинників на стан робітника та його працездатність;
- вміння прививати робітникам якості естетичної поведінки;
- визначення переліку посадових осіб та інших працівників, зайнятих на роботах, де є потреба у професійному доборі для проведення щорічного навчання та перевірки знань відповідних нормативно-правових актів з охорони праці;
- здатність забезпечити проведення повсякденної профілактики дії небезпечних і шкідливих чинників виробничого середовища при виконанні трудових процесів.

Анотація

Ефективне впровадження та функціонування систем управління охороною праці на сучасному виробництві можливе лише за умови глибокого вивчення існуючих проблем у сфері психології праці та її безпеки.

Викладання навчальної дисципліни «Психологія праці та її безпеки» забезпечить такі результати навчання:

- визначати психофізіологічну та професійну придатності у процесі підготовки до діяльності, пристосування людини до навколишніх умов у процесі праці та їх вплив на безпеку праці;
- передбачати необхідний рівень індивідуальної безпеки та психічного здоров'я у разі виникнення типових небезпечних ситуацій.

Ключові слова: психологія праці, психологія безпеки, трудовий процес, людина, техніка, нещасні випадки, надійність.

Abstract

Effective implementation and functioning of labor protection management systems in modern production is possible only with a thorough examination of existing problems in the field of labor psychology and its security.

Teaching the discipline «Labor psychology and its security» will provide the following learning outcomes:

- to determine the psycho-physiological and professional suitability in the preparation process for activity, the person adaptation to the environment in the work process and their impact on labor safety;
- to provide the necessary level of individual safety and mental health in the event of typical hazardous situations.

Key words: labor psychology; safety thinking; workflow; person; technology; accidents; reliability.

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, спеціалізація, рівень вищої освіти	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 26 «Цивільна безпека» Спеціальність 263 «Цивільна безпека»	Нормативна	
Модулів – 1	Спеціалізація «Охорона праці»	Рік підготовки	
Змістових модулів – 2		4-й	5-й
Індивідуальне науково-дослідне завдання _____ (назва)		Семестр	
Загальна кількість годин – 90 год.		7-й	9-й
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський)	Лекції	
		16 год	2 год
		Практичні, семінарські	
		14 год	8 год
		Лабораторні	
		–	–
		Самостійна робота	
		60 год	80 год
		Індивідуальні завдання: –	
Примітка.		Вид контролю	
		залік	залік

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної роботи становить (%):

для денної форми навчання – 33 до 67;

для заочної форми навчання – 11 до 89.

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Психологія праці та її безпеки» є забезпечення відповідними сучасним вимогам знаннями студентів про потенційні можливості психіки людини в процесі праці та формування необхідних в практичній діяльності умінь та навичок для оптимізації трудової діяльності людини, максимальної реалізації творчого потенціалу працівників та забезпечення необхідного рівня безпеки праці на виробництві.

Основне завдання вивчення дисципліни «Психологія праці та її безпеки» є:

1. Розробка практичних рекомендацій щодо:

- підвищення працездатності і профілактики перевтоми працівників;
- максимального використання творчого потенціалу працівників;
- запобігання монотонності праці та можливості її творчого збагачення;
- оптимізації виробничого середовища та умов праці;
- нормування нервово-емоційних навантажень;
- організації режимів праці та відпочинку;
- вдосконалення професійної орієнтації, професійного відбору й виробничого навчання;
- стимулювання трудової активності працівників на основі вдосконалення механізму мотивації.

2. Гуманізація праці:

- профілактика перевтоми, професійних захворювань;
- запобігання виробничому травматизму та професійної деформації психіки працівника;
- підвищення змістовності праці;
- створення умов для всебічного розвитку особистості.

Згідно з вимогами освітньо-професійної програми майбутній фахівець повинен

знати:

- закономірності життєдіяльності людського організму в процесі праці;
- психофізіологічні принципи та критерії раціоналізації трудових процесів, операцій і рухів, режимів праці та відпочинку;
- знати методики з підтримки психологічного настрою працюючих на безпеку;
- особистісні властивості працівника та закономірності їх розвитку залежно від вибору професії та засвоєння трудових навичок і вмінь;

вміти:

- забезпечувати своєчасну профілактичну роботу в системі «людина–машина»;
- проводити навчання з аналізу психофізичних чинників умов праці;
- організовувати проведення занять, інструктажів щодо шкоди різних негативних соціальних чинників на стан робітника та його працездатність;
- прививати робітникам якості естетичної поведінки;
- забезпечувати проведення повсякденної профілактики дії небезпечних і шкідливих чинників виробничого середовища при виконанні трудових процесів.

3. Програма навчальної дисципліни

Змістовий модуль 1. Психологія праці

Тема 1. Фізіологічна та психологічна основа трудового процесу

Людський чинник у проблемі безпеки.

Праця та її фізіолого-психологічні особливості.

Фізичне і розумове навантаження. Показники тяжкості та напруженості трудового процесу.

Класифікація праці за ступенем важкості й напруженості.

Тема 2. Система «людина–техніка–середовище»

2.1. Людина в системі «людина–техніка–середовище»

Система «людина–техніка–середовище» (СЛТС) та її компоненти. Людина як динамічна ланка системи управління.

Методичні засади оцінки діяльності оператора СЛТС.

Прийняття людини до навколишніх умов у процесі праці та їх вплив на безпеку праці. Значення адаптації в трудовому процесі.

2.2. Аналіз системи «людина–техніка–середовище»

Методичні засади визначення небезпечності об'єктів та процесів.

Аналіз видів, наслідків та критичності відмов елементів системи. Надійність технічних систем. Надійність оператора. Чинники надійності оператора. Середовищні чинники. Ергономічні чинники.

Тема 3. Психофізіологічні чинники умов праці

Характеристика небезпечних та шкідливих психофізіологічних виробничих чинників. Теорії втоми. Вплив втоми на безпеку праці. Перевтома.

Стрес. Вплив стресу на безпеку праці. Дистрес. Моббінг.

Тема 4. Чинники зниження життєдіяльності людини

Психофізіологічний стан особистості та безпека. Трудове стомлення. Монотонія. Конфлікти. Травматичний невроз. Стан тривоги.

Негативні соціальні чинники. Хворобливі стани.

Працездатність і біоритми.

Тема 5. Ергономічні та естетичні основи охорони праці на підприємстві

Культура виробництва та охорона праці.

Ергономічні вимоги до організації робочих місць. Антропометричні характеристики людини.

Естетика на виробництві. Кольори та знаки безпеки праці.

Змістовий модуль 2. Професійний відбір (добір)

Тема 6. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці

Психологічні причини небезпечної поведінки людей.

Особистість та її безпека. Теорії травматизму.

Індивідуальні якості і безпека. Психофізіологічні якості. Соціальні якості. Виробничі якості.

Діяльність та її безпека. Соціально-психологічні складові діяльності.

Мотиви і безпека діяльності.

Підвищення безпеки праці з урахуванням «людського чинника». Професійна орієнтація. Професійний відбір (добір). Психофізіологічна експертиза.

Організація безпечної поведінки працівника в процесі праці. Концепція психологічного настрою на безпеку. Навчання і стимулювання безпечної діяльності.

Трудовий колектив і його роль у забезпеченні безпеки праці.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	усього	у тому числі					усього	у тому числі				
		л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Модуль 1												
Змістовий модуль 1. Психологія праці												
Тема 1. Фізіологічна та психологічна основа трудового процесу	18	4	4	–	–	10	17		4	–	–	13
Тема 2. Система «людина–техніка–середовище»	16	4	2	–	–	10	18	2	2	–	–	14
Тема 3. Психофізіологічні чинники умов праці	14	2	2	–	–	10	15		2	–	–	13
Тема 4. Чинники зниження життєдіяльності людини	14	2	2	–	–	10	13		–	–	–	13

Тема 5. Ергономічні та естетичні основи охорони праці на підприємстві	14	2	2	–	–	10	13	–	–	–	–	13
Разом за змістовим модулем 1	76	14	12	–	–	50	76	2	8	–	–	66
Змістовий модуль 2. Професійний відбір (добір)												
Тема 6. Психологічні аспекти підвищення рівня безпеки праці	14	2	2	–	–	10	14	–	–	–	–	14
Разом за змістовим модулем 2	14	2	2	–	–	10	14	–	–	–	–	14
Усього годин	90	16	14	–	–	60	90	2	8	–	–	80

1. Теми практичних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Оцінка фізіологічної та психологічної надійності людини	4	4
2.	Оцінка психологічних якостей особистості, що впливають на безпеку діяльності	2	2
3.	Методи визначення працездатності людини	2	–
4.	Визначення типу працездатності	2	–
5.	Ергономічна оцінка робочого місця оператора та проектування панелі пульта управління	2	–
6.	Вивчення психофізіологічної та професійної придатності у процесі підготовки до діяльності	2	2
	Разом	14	8

6. Теми лабораторних занять

Лабораторні роботи непередбачено навчальним планом.

8. Самостійна робота

Розподіл годин самостійної роботи для студентів денної форми навчання:

Підготовка до аудиторних занять – 15 год.

Підготовка до контрольних заходів – 18 год.

Опрацювання окремих тем або їх частин, які не викладаються на лекціях – 27 год.

8.1. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		денна форма	заочна форма
1.	Негативні соціальні чинники (алкоголь і алкоголізм, наркотики і наркоманія, нікотин і нікотиноманія) та їх вплив на працездатність людини	6	12
2.	Концепція психологічного настрою на безпеку	5	11
3.	Навчання і стимулювання безпечної діяльності	5	11
4.	Конфлікти. Типи конфліктів. Захисні механізми від конфліктів	5	11
5.	Організація та порядок проведення психофізіологічної експертизи	6	12
	Разом	27	57

9. Індивідуальне навчально-дослідне завдання

Індивідуальне навчально-дослідне завдання непередбачено навчальним планом.

10. Методи навчання

При викладанні навчальної дисципліни «Психологія праці та її безпеки» використовуються:

- інформаційно-ілюстративний матеріал;
- аналітичний матеріал щодо статистики травматизму та професійної захворюваності на виробництві;
- дискусійне обговорення проблемних питань;
- розв'язування ситуаційних завдань;
- написання есе за темами, що не увійшли до лекційного курсу;
- науково-публіцистичні матеріали науково-виробничих та виробничо-практичних журналів: «Безпека життєдіяльності», «Охорона праці», «Промислова безпека».

11. Методи контролю

Поточний контроль знань студентів з навчальної дисципліни проводиться у формі комп'ютерного тестування, яке за кожним змістовим модулем включає теоретичні та практичні завдання.

Контроль самостійної роботи проводиться:

- з лекційного матеріалу – шляхом проведення тестування та оцінки звіту з самостійної роботи;
- з практичних завдань – за допомогою перевірки виконаних завдань та оцінки звіту з практичних робіт.

Оцінювання знань здійснюється за 100-бальною шкалою.

12. Розподіл балів, які отримують студенти

Поточне тестування та самостійна робота						Сума
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2	100
T1	T2	T3	T4	T5	T6	
15	20	15	10	15	25	

T1, T2 ... T12 – теми змістового модуля.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою	
	заліку	
90-100	зараховано	
82-89		
74-81		
64-73		
60-63		
35-59	не зараховано з можливістю повторного складання	
0-34	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	

13. Методичне забезпечення

Методичне забезпечення навчальної дисципліни «Психологія праці та її безпеки» включає:

- підручники, навчальні посібники з дисципліни;
- роздатковий матеріал;
- контрольні тестові завдання;
- методичні вказівки до виконання практичної та самостійної робіт:

064-181 Туровська Г. І., Богданенко О.С. Методичні вказівки до проведення практичних занять, виконання самостійної та контрольної робіт з дисципліни «Психологія праці та її безпеки» для студентів за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці» денної та заочної форм навчання. Рівне: НУВГП, 2013. 18 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/360/1/064-181.pdf>

03-09-34 Туровська Г. І., Богданенко О.С. Методичні вказівки до виконання практичної роботи на тему: «Оцінка фізіологічної та психологічної надійності людини» з навчальної дисципліни «Психологія праці та її безпеки» для студентів за напрямом підготовки 6.170202 «Охорона праці» денної форми навчання. Рівне: НУВГП, 2016. 27 с. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua/5254/1/03-09-34.pdf>

14. Рекомендована література

Базова

1. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. / за ред. В.В. Березуцького. Х.: Факт, 2005. 348 с.
2. Гогіташвілі Г.Г. Системи управління охороною праці: навч. посіб. Львів: Афіша, 2002. 316 с.
3. Котик М.А. Психология и безопасность. Таллин: Валгус, 1989. 448 с.
4. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці: навч. посіб. К.: КНБУ, 2000. 232 с.
5. Основи охорони праці: підручник / за ред. М.П. Гандзюка. К.: Каравела, 2008. 384 с.
6. Пістун І. П., Кельман І.І., Вільковський Є.К. Охорона праці (людський чинник): навч. посіб. Львів, Афіша, 2008. 304 с.
7. Пістун І.П. Безпека життєдіяльності: навч. посіб. Суми: ВДТ “Університетська книга”, 2004. 301 с.
8. Пістун І.П., Кіт Ю.В. Безпека життєдіяльності (Психофізіологічні аспекти). Практичні заняття: навчальний посіб. Львів: Афіша, 2000. 239 с.
9. Психологія праці та її безпеки: навч. посіб. / за ред. К.Н. Ткачука. Хмельницький: ХНУ, 2011. 135 с.

Допоміжна

1. Бодров А.А. Психология профессиональной пригодности: Учеб. пособие для вузов. – М.: ПЕРСЭ, 2001. – 291 с.
2. Корольчук М.С. Психофізіологія діяльності. – К.: Ніка-Центр, 2006.– 580 с.

Нормативно-правові документи

1. Інструкція про застосування переліку професійних захворювань: затв. Наказом МОЗ України, АМН України і Мінпраці та соцполітики України від 29.12.2000 р., № 374/68/338 // Охорона праці. Бібліотека спеціаліста з охорони праці. – 2006.– № 9.– С. 18-24.
2. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України. *Відомості Верховної Ради України*. 1993, № 4. Дата оновлення: 02.10.2018.

3. Порядок складання та вимоги до санітарно-гігієнічних характеристик умов праці: затв. Наказом МОЗ України від 13.12.2004 р., № 614 // Охорона праці. Бібліотека спеціаліста з охорони праці. – 2006.– № 7.– С. 6-18.

4. Про порядок проведення атестації робочих місць за умовами праці: постанова КМУ від 01.08.1992 р., № 442 // Охорона праці. Правові консультації. – 2008.– № 9.– С. 2-4.

15. Інформаційні ресурси

1. Стандарт вищої освіти України за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти в галузі знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 236 «Цивільна безпека». Затверджено і введено в дію наказом МОН від 29.10.2018 р. № 1170. 19 с. URL: <http://nuwm.edu.ua/naukovo-metodichna-rada/standarti-osviti/>

2. Энциклопедия по охране и безопасности труда МОТ. URL: <http://base.safework.ru/iloenc/>

3. Охрана. Интернет-газета о безопасности. URL: <http://www.oxpaha.ru/>

4. Библиотека безопасного труда МОТ. URL: <http://base.safework.ru/safework>

5. Національна бібліотека ім. В.І. Вернацького. URL: <http://nbuv.gov.ua>

6. Обласна наукова бібліотека (м. Рівне, майдан Короленка, 6). URL: <http://www.libr.rv.ua>

7. Рівненська централізована бібліотечна система (м. Рівне, вул. Київська, 44). URL: <http://cbs.rv.ua>

8. Наукова бібліотека НУВГП (м. Рівне, вул. Олекси Новака, 75). URL: <http://nuwm.edu.ua/naukova-biblioteka>

9. Цифровий репозиторій НУВГП. URL: <http://ep3.nuwm.edu.ua>

Національний університет
водного господарства
та природокористування

Національний університет
водного господарства
та природокористування